

GORGAS: PALAMÉDOVA OBHAJOBA

(1) Táto žaloba, obhajoba a súd vôbec nie sú o tom, či niekoho odsúdia na smrť. Príroda totiž jednoznačne odsúdila na smrť všetky smrteľné bytosti hneď v deň, keď sa narodili. Nebezpečenstvo, ktoré podstupujem, sa týka toho, či ma zneuctíte, alebo mi dovolíte, aby som si aj naďalej zachoval tvár čestného človeka. V každom prípade totiž budem musieť zomrieť. Ide o to, či si po mňa smrť príde spravodlivým spôsobom, alebo násilne, a to s tými najväčšími výčitkami a s tým najhanebnejším obvinením.

(2) Z týchto dvoch možností máte teda jednu v plnej moci vy, druhú aspoň sčasti ja. Kým vy máte plné právo použiť hrubú silu, ja sa môžem nanajvýš pokúsiť presvedčiť vás o spravodlivosti. Lebo ak chcete, nič vám nebude brániť, aby ste ma celkom beztrestne zabili. Máte totiž možnosti, ktoré ja nemám ani náhodou.

(3) Ak by mal teda môj žalobca Odysseus celkom jasné poznanie o tom, že práve ja som zradil Grécko, ktoré sa preto dostalo do rúk barbarov, alebo ak sa aspoň domnieval, že takto nejako sa veci majú, pričom žalobu podal zo skutočnej lásky ku gréckej vlasti, bol by najlepším mužom. Ako inak by to mohlo byť v prípade človeka, ktorý sa snaží zachrániť vlast, rodičov i celé Grécko a popri tom ešte spravodlivým trestom stíha páchatel'a tejto nepravosti? Ale ak celé to obvinenie zosnoval zo závesti, s podlým úmyslom a prefikanou l'sťou, je tým najhorším človekom na svete práve tak, ako by bol v prvom prípade tým najlepším.

(4) Odkiaľ mám teda začať hovoriť o týchto veciach? Čo mám uviesť ako prvé? Na ktorú časť obhajoby sa mám sústrediť najskôr? Keď vás niekto obviní bez akýchkoľvek dôkazov, spôsobí vám zdesenie, ktoré sa nedá len tak ľahko skryť. V dôsledku tohto však človek nevyhnutne stráca reč, ak mu v tej chvíli niečo neporadí sama pravda alebo nepomôže tieseň, v ktorej sa náhle ocitne. V takých chvíľach dostáva človek za učitel'a niekoho, kto mu posielal oveľa viac nebezpečenstva ako tvorivých myšlienok.

(5) Celkom jasne viem, že žalobca ma nežaluje preto, že by mal sám vo veciach úplne jasno. Nadovšetko si totiž uvedomujem, že som nič také nevykonal, a naozaj neviem,¹ ako by niekto mohol mať poznanie, že sa stalo niečo, čo sa vôbec nestalo. Ale ak ma žaluje len na základe domnienky, že veci sa majú tak, ako si myslí, tak vám dvojakým spôsobom dokážem, že nehovorí pravdu. Takéto činy by som totiž nemohol vykonať, ani keby som ich vykonať chcel, a ani by som ich nechcel vykonať, aj keby by som ich vykonať mohol.

(6) Prechádzam k prvému argumentu, podľa ktorého ani nebolo možné, aby som niečo také vykonal. Na samom počiatku sa totiž zrada musela nejako začať. Týmto za-

¹ Grécky text prekladám podľa Dielsa: οὐδέ οἶδ' ὅπως (pozn. prekl.).

čiatkom musela byť podľa všetkého nejaká reč. Ved' činy, ktoré zamýšľame vykonať, sú nutne predchádzané slovami. Ako by sa však mohli realizovať slová, keď sa nikto s nikým nestretol? Lebo ako sa mohlo uskutočniť stretnutie, keď ani on nikoho ku mne neposlal a ani ja som k nemu neprišiel? Ani rozkaz poslaný listom nikam nedorazí, ak ho niekto neprinesie.

(7) A toto sa deje len prostredníctvom reči. Dobre teda, pripusťme, že som sa s tým človekom stretol a že on sa stretol so mnou. Aké to však bolo stretnutie? Kto sa tu stretol s kým? Grék s barbarom. A ako sme sa spolu rozprávali? Boli sme tam iba my dvaja? Ale potom sme nerozumeli rečiam, ktorými sme hovorili. Dohovárali sme sa teda prostredníctvom tlmočníkov? Potom však bol ten tretí svedkom toho, čo malo zostať utajené.

(8) Pripusťme, že sa stalo aj toto, hoci sa to nikdy nestalo. Potom malo nasledovať to, že títo dvaja si navzájom odovzdali a prijali záruky dôvery. Aký druh záruky to mal byť? Prísaha? Kto by mi už len ako zradcovi veril? Alebo by boli lepší rukojemníci? Kto to mal byť? Ja by som napríklad mohol z mojej strany priviesť brata – ved' nikoho iného nemám – a ten barbar snád' niektorého zo svojich synov. Takíto rukojemníci by boli najlepšou zárukou toho, že ja by som sa cítil bezpečne pred ním a on predo mnou. Ale to všetko by sa určite nedalo skryť pred vami všetkými.

(9) Niekto by mohol namietat', že sme sa vzájomne zaručili peniazmi. On mi ich vraj dal a ja som ich vraj prijal. Koľko asi? Stačilo by snád' málo? Ale nie je pravdepodobné, že by niekto za veľké služby zobral málo peňazí. Zobral som teda asi veľa. Ako som peniaze potom doniesol sem? Ako by mohol odnieť veľa peňazí jeden človek? Boli sme teda viacerí? Ale ak mi pomáhali viacerí, bolo by aj viac svedkov tej zákernej zrady. Sám by som si však veľa asi nedoniesol.

(10) A prenášal som ich v noci, alebo cez deň? V noci sú však na každom kroku zostavené stráže, ktorým nič neujde. Udialo sa to teda vo dne? Denné svetlo však určite takýmto veciam nepraje. Dobré, pripusťme aj to. Buď ja som išiel tam a dostal som peniaze, alebo on prišiel sem a peniaze mi doniesol. Ale obidve možnosti sú vylúčené. Lebo aj keby som ich predsa len nejako dostal, ako by som ich skryl pred ľuďmi v tábore i mimo neho? Kam by som ich uložil? A ako by som ich strážil? Ved' keby som tie peniaze míňal, hneď by som sa prezradil, a v opačnom prípade by mi zasa boli nanič.

(11) Pripusťme teda, že sa stalo to, čo sa nestalo: stretli sme sa, hovorili sme spolu a počúvali jeden druhého, vzal som od nich peniaze, nikto ma pri tom nevidel a hneď som ich aj skryl. Potom som mal vykonať to, kvôli čomu sa to všetko dialo. Ale to bolo ešte ťažšie, ako to realizovať ako to, čo odznelo doteraz. Mal som konať sám, alebo s niekým iným? Ale taký čin určite nemôže vykonať jeden človek. Bolo nás teda viac? Kto teda? Je jasné, že to mohli byť len ľudia, s ktorými som sa stretával. Boli to slobodní, alebo otroci? Zo slobodných sa stretávam len s vami. Ak niekto z vás niečo proti mne vie, nech to zaraz povie! Je nanajvýš nepravdepodobné aj to, že by som celú tú vec vykonal s pomocou otrokov. Ochotne totiž svedčia proti človeku nielen pod hrozbou mučenia, ale aj dobrovoľne, lebo chcú dosiahnuť slobodu.

(12) Ako sa teda údajne udial samotný čin? Vraj som do tábora priviedol nepriateľov, ktorí boli silnejší ako vy. To je však nemožné. Zamyslite sa nad tým, ako by som ich

sem mohol dostať! Cez brány? Ja ich však nemôžem ani zatvárať, ani otvárať, lebo túto právomoc majú len velitelia. Dostali sa teda rebríkom za hradby? To si myslíte, že by ma nik nezbadal? Všade sú predsa rozostavené stráže. A možno som na nejakom mieste prekopal hradbu. Ale to by všetci videli ešte viac. Život vo vojne sa totiž odohráva pod holým nebom – žijeme predsa vo vojenskom tábore –, kde všetci všetko a všetkých vidia. Nič z toho, čo bolo povedané, som teda v žiadnom prípade nijakým spôsobom nemohol vykonať.

(13) Zamyslíte sa spoločne aj nad tým, čo vám poviem teraz. Prečo by sa mi malo oplatiť rozhodnúť sa vykonať takéto veci? Predpokladajme, že by som také niečo bol schopný realizovať hoci aj najlepšie zo všetkých ľudí. Nik totiž nechce bezdôvodne podstupovať to najväčšie nebezpečenstvo ani riskovať, že bude vyhlásený za toho najhoršieho človeka na svete. Aký motív by bol dostatočným dôvodom takéhoto konania? Znovu sa teda vraciam len k tomu, na čo som sa vás už pýtal. Prečo by som to všetko teda mal robiť? Aby som dosiahol moc? Nad vami, alebo nad barbarmi? Nad vami by som však moc nikdy nezískal, keďže je vás tak veľa a ste takí výnimoční. Všetko máte naozaj najlepšie: zdatnosti predkov, veľké bohatstvo, výnimočné schopnosti, pevnú vôľu, kráľovskú vládu v mestách.

(14) Takže by som chcel získať moc nad barbarmi. A kto by mi ju tak odovzdal? Alebo akou silou by som si ich ako Grék dokázal získať? Nehovoriac o tom, že som počtom len jeden a ich je tak veľa. Mal by som na to použiť presvedčanie, alebo hrubú silu? Ale určite by sa mnou nedali ani presvedčiť po dobrom, ani donútiť silou. A možno by mi celkom dobrovoľne odovzdali moc nad sebou bez akéhokoľvek nátlaku z mojej strany ako odmenu za zradu voči vám. Ale len veľmi hlúpi ľudia si môžu niečo také myslieť alebo aspoň pripúšťať. Veď kto by si už len vybral otroctvo namiesto kraľovania, teda to najhoršie namiesto najlepšieho?

(15) Nieкто by mohol povedať, že som sa na ten čin odhodlal z lásky k bohatstvu a peniazom. Nejaký skromný majetok naozaj vlastním a veľký vôbec nepotrebujem. Veľa peňazí nepotrebujú tí, ktorí majú pod kontrolou prirodzené pôžitky života, ale tí, ktorí im otročia, veľa míňajú a ktorí sa snažia pomocou bohatstva a všetkej tej honosnosti získať uznanie. To všetko mi je veľmi vzdialené. Ako svedka, ktorý dosvedčí, že hovorím pravdu, mám celý svoj predchádzajúci život. A jeho svedkom zas budú vy sami, ktorí so mnou žijete a o všetkom dobre viete.

(16) Aspoň trochu rozumný človek by sa na takéto činy nikdy neodhodlal ani preto, aby získal uznanie. Česť sa totiž dosahuje zdatnosťou, a nie špatnosťou. Ako by len mohol mať nieкто vo vážnosti zradcu Grécka? Okrem toho som uznanie druhých vôbec nepotreboval. Ctili si ma totiž tí najváženejší muži, a to pre kvality, ktoré si vždy vážili najviac. Boli ste to práve vy, ktorí ste oceňovali moju múdrosť.

(17) Ale nikto by takéto činy nevykonal ani preto, aby sa cítil bezpečne. Lebo zradca je nepriateľom všetkých: nepriateľom zákona, spravodlivosti, bohov, ale aj bežných ľudí. Prekračuje totiž zákony, marí spravodlivosť, kazí ľud a znesväcuje božstvo. Zradca si nemôže byť nikde istý, lebo stále žije uprostred tých najväčších nebezpečenstiev.

(18) Skúmajte teda možnosť, že som to urobil preto, aby som prosperoval priateľom a uškodil nepriateľom. Pripúšťam, že niekto by mohol vykonať zločin vedený aj takouto pohnútkou. U mňa by však všetko dopadlo celkom naopak. Priateľom by som urobil zle a nepriateľom dobre. A z takého konania by mi naozaj nevyplynulo nič dobré. Ved' zločiny nik nekoná preto, že sa chce mať zle.

(19) Zostáva preskúmať možnosť, či som to všetko neurobil utekajúc pred nejakou hrozbou alebo prenasledovaný nejakým trápením či nebezpečenstvom. Ale nikto by nemohol dokázať, že sa ma niečo také týka. Akékoľvek konanie ľudí má spravidla jeden z dvoch motívov: Alebo chcú niečo získať, alebo sa chcú vyhnúť nejakej škode. Všetky zločiny, ktoré sa konajú mimo tejto oblasti² ... je jasné, že keby som takto konal, škodil by som sám sebe. Lebo keby som zradil grécku zem, zradil by som aj samého seba, rodičov, priateľov, česť predkov, posvätné tradície otcov, ich hroby, a predovšetkým najmocnejšiu zo všetkých krajín, našu vlasť Grécko. To, čo si všetci najviac cenia, by som tak zveril do rúk páchatel'ov bezprávia.

(20) Zamyslite sa aj nad tým, čo vám poviem teraz. Bol by pre mňa život znesiteľný, keby som toto všetko vykonal? Kam by som sa mal uchýliť? Do Grécka? Aby ma potrestali tí, ktorým som vykonal takú veľkú nepravosť? Vari by sa nado mnou zmiloval niekto z tých, ktorí kvôli mne tak trpeli? Alebo by bolo lepšie bývať u barbarov? No tam by som musel zabudnúť na všetko veľké a krásne, stratil by som svoju bezchybnú povosť, zavrhol všetku tú námahu, ktorú som v predchádzajúcom živote vynakladal pri dosahovaní zdatnosti, a musel by som až do konca života žiť v tej najväčšej hanbe. A to všetko svojím vlastným zaviním. Nepoznám nič horšie ani hanebnejšie ako to, keď si slobodný muž sám zaviní nešťastie.

(21) Ale veľkej dôvere by som sa netešil ani u barbarov. Ako by som aj mohol, keď som sa s nimi spolčil, aby som vykonal skutok, na ktorý by sa odhodlal len ten najvieroľomnejší človek? Ved' kto iný by dokázal vydať vlastných priateľov do rúk nepriateľa? A dá sa žiť bez dôvery ľudí? Keď niekto stratí majetok, keď je zvrhnutý z trónu alebo vyhnaný z vlasti, vždy to všetko môže ešte získať späť. Ale ak raz človek stratí dôveru, stráca ju navždy. To, čo sme doteraz povedali, jasne dokazuje, že by som Grécko nemohol zradiť, ani keby som chcel, a že by som ho nechcel zradiť, ani keby som mohol.

(22) V tejto chvíli by som rád položil niekoľko otázok svojmu žalobcovi. Komu si len uveril, keď, ty, taký darebák, žaluješ mňa, takého bezúhonného človeka? Bolo by naozaj vhodné dozvedieť sa, čo si zač, keď tu hovoríš také nehodné veci, aký nehodný si ty sám. Žaluješ ma preto, lebo naisto vieš to, o čom hovoríš, alebo máš o tom len mienku? Ak to vieš, dozvedel si sa to buď preto, lebo si to na vlastné oči videl, alebo si bol do toho sám zapletený, alebo si sa to dozvedel od niekoho, kto v tom mal prsty? Ak si niečo videl, uveď tu pred všetkými prítomnými presný čas, miesto a spôsob, ako sa čo, kedy a kde udialo! Ak si bol do niečoho zapletený, padajú na teba tie isté obvinenia, ako na mňa. Ak si sa však niečo dozvedel od kohokoľvek, kto sa na veci podieľal, nech príde zaraz sem a zjaví sa tu ako svedok. Lebo žaloba dosvedčená takýmto svedectvom bude oveľa pre-

---

² V gréckom texte je tu lakuna, ktorú editori vyplňajú rozličnými návrhmi (pozn. prekl.).

svedčivejšia, ako je teraz, keď ani jeden z nás nemá žiadneho svedka.

(23) Asi budeš namietat', že je to celkom to isté, keď ty nemáš svedkov, ktorí by dosvedčili veci, ktoré sa podľa teba stali, a keď ich nemám ja, ktorému by zasa mali dosvedčiť to, že sa tie isté veci nestali. Ale to vôbec nie je to isté. Ved' ako by mohol niekto dosvedčiť to, že niečo sa nestalo? V prípade udalostí, ktoré sa naozaj stali, je to nielen možné, ale aj ľahké. A nielen ľahké, ale aj nevyhnutné. Ale ty si nebol schopný nájsť nielen svedkov, ale dokonca ani krivých svedkov. Ja som však, pochopiteľne, nemohol priviesť ani jedných, ani druhých.

(24) Každému teda musí byť jasné, že o veciach, pre ktoré ma žaluješ, nemáš skutočné poznanie. A je pochopiteľné, že keď niečo nevieš, tak sa o tom iba domnievaš. Ale potom si uveril mienke, najnespoľahlivejšej veci na svete, a ešte sa odvažuješ – tomu sa naozaj hovorí odvaha – žiadať trest smrti pre muža, o ktorom vôbec nepoznáš pravdu. Ako si sa teda naisto presvedčil, že spáchal taký čin? Spoločnou vlastnosťou všetkých ľudí je to, že si o všetkom vytvárajú mienku. Z tohto hľadiska tvoja múdrosť naozaj nijako nevyčníka nad múdrosťou ostatných. Ale veriť by sme nemali tým, ktorí sa o niečom len domnievajú, ale tým, ktorí naozaj niečo vedia. Ved' mienku nemožno považovať za dôveryhodnejšiu ako pravdu, ale naopak, pravdu musíme považovať za dôveryhodnejšiu ako mienku.

(25) Na základe toho, čo tu odznelo, si ma obvinil z dvoch vecí, ktoré si najviac odporujú, totiž z múdrosti a zo šialenstva. Tieto vlastnosti však jeden a ten istý človek nemôže mať súčasne. Z múdrosti ma obviňuješ vtedy, keď hovoríš, že som dômyselný, schopný a vynaliezavý, zo šialenstva zasa vtedy, keď tvrdíš, že som zradil Grécko. Šialenstvom je jednak to, že sa niekto pustí do niečoho, čo nemôže vykonať. Ale aj to, že sa odhodlá vykonať činy, z ktorých nemá žiaden úžitok, alebo sú také ohavné, že nimi uškodí priateľom, prospeje nepriateľom a vlastný život naplní neistotou a najväčšou hanbou. Naozaj, ťažko možno veriť takému človeku, ktorý v jednej a tej istej reči adresovanej tomu istému publiku hovorí o tej istej téme celkom opačné veci.

(26) Ale skutočne by som sa od teba rád dozvedel, či považuješ múdrych mužov za hlúpych, alebo za rozumných. Ak za hlúpych, tak tvoje tvrdenie je vskutku originálne, ale určite nie pravdivé. Ak za rozumných, tak musíš priznať aj to, že rozumní sa určite nedopúšťajú tých najväčších previnení a nevolia radšej zlo ako dobro, ktoré majú na dosah ruky. Ak som teda múdry, tak som určite tie zločiny nespáchal. A ak som ich spáchal, tak nie som múdry. V každom prípade z toho vychádzaš očividne ako klamár.

(27) Hoci viem o mnohých a veľkých zločinoch, ktoré si vykonal v minulosti i v nedávnom čase, nechcem na teba podať protižalobu, a to napriek tomu, že by som tak urobiť mohol. Obvinenia, ktoré si vzniesol proti mne, totiž nechcem vyvrátiť poukazovaním na tvoju skazenosť, ale tým, že predstavím vlastnú bezúhonnosť. Na tvoju adresu teda asi toľko.

(28) Vážení páni sudcovia, aj vám chcem o sebe niečo povedať. Všetko, čo poviem, bude pravda, hoci niektorých to zrejme naladí proti mne nepriateľsky. Azda aj preto, lebo hovoriť niečo také je nepripustné pre toho, kto nestojí pred súdom, ale úplne namieste v prípade človeka, ktorého obžalovali z takýchto zločinov. Predkladám vám správu a po-

drobné vyúčtovanie z môjho predchádzajúceho života. Prosím vás, aby sa nik nepohoršoval, ak vám pripomeniem niečo z toho dobrého, čo som v živote vykonal. Prosím, uznajte, že človek obžalovaný z takých hrozných a nepravdivých vecí musí o sebe povedať aj niečo dobré a pravdivé. A najviac ma teší, že vám budem hovoriť veci, ktoré sú aj vám samotným dobre známe.

(29) To prvé a najdôležitejšie, čo vám chcem povedať, je to, že celý svoj predchádzajúci život som prežil od začiatku až do dnešného dňa bez akéhokoľvek previnenia a tej najmenej viny. Lebo nik by ma nemohol pred vami pravdivo obviňovať, že som sa dopustil niečoho zlého. Dokonca ani sám žalobca nebol schopný podať jediný dôkaz o tom, čo hovorí.

(30) Naopak, smelo by som mohol vyhlásiť – a nik by ma nemohol usvedčiť z klamstva –, že som nielen morálne celkom bezúhonný, ale že som aj vašim veľkým dobrodincom, a nielen vašim, ale aj dobrodincom Grékov a všetkých ľudí – nielen žijúcich, ale aj tých, čo ešte len prídu. Nebol to vskutku dobrodinec, vďaka komu sa váš biedny život stal bohatým a kto do jeho neporiadku vniesol usporiadanosť a krásu? Alebo kto vynašiel vojenské šíky, ktoré vám tak veľmi pomohli získať prevahu v boji? A čo poviete na to, že som vynašiel zákony, aby boli napísanými strážcami práva a spravodlivosti, ďalej písmeňná – tých účinných pomocníkov ľudskej pamäti, váhy a miery, s ktorými je akákoľvek výmena tovarov veľmi ľahká, čísla strážiace vaše peniaze, signálne ohne, ktoré sú tými najrýchlejšími a najlepšimi poslami, a napokon hru s kockami, ktorá vás, keď ste pri nej trávili voľné chvíle, ešte nikdy neomrzela?

Prečo vám to všetko pripomínam?

(31) Aby bolo každému jasné, že ak sa venujem takýmto veciam, tak to znamená, že všetky ohavné a zlé činy sú mi veľmi vzdialené. Lebo je úplne vylúčené, aby sa ten istý človek oddával takým vznešeným, a zároveň takým nízkym činnostiam. Preto vás žiadam, aby ste sa voči mne nedopustili nespravodlivosti, keďže ani ja som vám v ničom neukrivil.

(32) Ale ani za svoje ostatné činy si nezaslúžim, aby som vytrpel čokoľvek zlé, či už od mladých, alebo starých. Mladým som bol vždy na úžitok a starým som nikdy nebol na škodu. Šťastným som nikdy nezávidel a s nešťastnými som mal vždy súcit. Nezatváral som oči ani pred chudobou a neuprednostňoval bohatstvo pred zdatnosťou, ale vždy zdatnosť pred bohatstvom. Pri rozhodovaní som bol veľmi užitočný, v boji som vždy vykonal rozkaz, poslúchal veliteľov – a to všetko som vždy konal veľmi ochotne a rýchlo. Viete aj to, že sa veľmi nerád chválim, ale okolnosti a závažná žaloba ma nútia, aby som sa obhajoval každým možným spôsobom.

(33) Zostáva, aby som niečo adresoval aj vám. Budem hovoriť o vás a bude to posledná časť mojej obhajoby. Viem, že keď rozhoduje nevzdelaný dav, človeku veľmi pomáha nariekanie, prosby a príhovor priateľov. Ale viem aj to, že sa nemám spoliehať na pomoc priateľov, prosby ani na lamentovanie, keď mám presvedčiť vás, ktorí sa považujete za výkvet Grékov a ktorí ním naozaj aj ste. Obvinenia sa môžem zbaviť len tak, že vás nebudem vo svojej reči zavádzať, ale na základe samej spravodlivosti poučać o pravde.

(34) Vy by ste však nemali venovať viac pozornosti slovám ako činom a za smerodajnejšie považovať nie obvinenia, ale ich vyvrátenie. Nemyslite si, že krátky čas je múdřejší sudca ako dlhá doba, ani že očierňovanie je hodnovernejší zdroj ako skúsenosť. Dobrí muži si v každej veci dávajú veľký pozor, aby sa nezmýlili. Ale oveľa väčší pozor si dávajú vo veciach, ktoré sú nezvratné, ako pri tých, ktoré možno vrátiť späť. To je možné len v prípade, ak dopredu premýšľajú o svojich rozhodnutiach. Ak o nich uvažujú až potom, veci sa už nedajú nijako zmeniť. Niečo také sa deje vtedy, keď rozhodujú o smrti človeka. A práve v takejto situácii ste sa vy ocitli teraz.

(35) Keby som tak mohol prostredníctvom slov jasne ukázať mojim poslucháčom čistú pravdu o svojich činoch, rozhodnutie v mojej veci by bolo ľahké už na základe toho, čo tu odznelo. Ale keďže to nie je možné, počkajte ešte chvíľu s rozsudkom smrti, a až potom ma súďte na základe pravdy. Inak vám hrozí veľké nebezpečenstvo, že sa nikdy nezbavíte zlej povesti, lebo tú dobrú navždy stratíte, keď sa ukáže vaša nespravodlivosť. Ale čestní muži radšej volia smrť, ako by mali stratiť dobré meno. Veď smrť je len ukončenie života, zlá povesť však jeho zlou chorobou.

(36) Ak ma nespravodlivo pošlete na smrť, dozvedia sa o tom naozaj mnohí. Lebo ani ja nie som medzi Grékmi úplne neznámy, a práve všetci títo (Gréci) sa dozvedia úplne všetko o vašej skazenosti. A keďže výsledok súdu závisí od vás, z celej tej nespravodlivosti nebudú viniť žalobcu, ale jedine vás. Väčšia chyba ako takéto niečo azda ani neexistuje! Nespravodlivým rozsudkom sa nepreviníte len proti mne a mojim rodičom, ale aj vy sami si zaťažíte svedomie vedomím, že ste spáchali bezbožný, nespravodlivý, nezákonný a nadovšetko hrozný čin. Poslali ste totiž na smrť svojho spojenca a dobrodince, ktorý vykonal veľa dobrého pre vás i pre celé Grécko. Nezastavilo vás ani to, že to bol jeden z vás – Grék spomedzi Grékov –, ani to, že ste mu zjavne nedokázali žiadne previnenie, ani to, že ste sa nepresvedčili o jeho vine.

(37) Na tomto mieste končím, lebo to, čo som vám chcel povedať, som už povedal. V prípade zlých sudcov má význam na záver stručne pripomenúť to, o čom sa v reči hovorilo podrobne. Vy ste však najlepší z najlepších mužov celého Grécka. Preto vás ani nebudem žiadať, aby ste dobre zvážili a pamätali na všetko, čo som vám povedal.

Z gréckeho originálu *Diels, H.: Die Fragmente der Vorsokratiker, I.* Ed. W. Kranz. Dublin, Zürich 1966 preložil *Andrej Kalas*.